

สรุปการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “การพัฒนาประเทศและการปรับตัวขององค์กร ในยุค New Normal”³ โดย สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์⁴

ณัฐภัทร์ รังวงศ์วาน⁵

ภาพรวมของสถานการณ์ COVID – 19

จากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์กลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง 2 (Severe Acute Respiratory Syndrome Corona - virus 2) หรือ โรคที่เราเรียกกันอย่างลำลองว่า โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID – 19 เราจะเห็นว่า การระบาดของโรคในครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อหลายประเทศทั่วโลก ซึ่งได้มีนักวิเคราะห์คาดการณ์ว่าจะมีประเทศประมาณ 100 ประเทศอาจจะต้องของความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund, IMF) เนื่องจากนักวิเคราะห์ได้คาดการณ์สถานการณ์เศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. 2020 ไว้ว่า ผลิตภัณฑ์มวลในประเทศ (Gross Domestic Product, GDP) เฉลี่ยของทั้งโลกจะติดลบอยู่ที่ร้อยละ -4.9 แสดงให้เห็นว่าแทบทุกประเทศในโลกในปี ค.ศ. 2020 มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดลง

นอกจากนี้การพัฒนาวัดขึ้นเพื่อป้องกันโรค COVID – 19 ก็ต้องใช้เวลาในการพัฒนาด้วยาประมาณ 5 – 10 ปี หลังจากนั้นจึงนำมาผลิตในเชิงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ได้ ซึ่งก็ต้องใช้ระยะเวลาอีก 3 – 5 ปี เพื่อให้ประชากรโลกทั้งหมดจะได้รับวัคซีน COVID – 19 นอกจากนี้ยาที่รักษาโรค COVID – 19 สำหรับผู้ป่วยเป็นโรคแล้วก็ต้องใช้ระยะเวลาที่พัฒนาที่ควบคู่กัน ซึ่งจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดแล้วจะแสดงให้เห็นว่าการระบาดของไวรัส COVID – 19 นั้น จะคงอยู่กับมนุษยชาติอีกระยะใหญ่ดังนั้นมนุษย์จึงต้องปรับตัวให้อยู่ร่วมกับ COVID – 19 ให้ได้

สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงจาก COVID – 19

ด้วยจากสถานการณ์การระบาดของโรค COVID – 19 ทำให้เกิดปรากฏการณ์ความปรกติใหม่ (New Normal) และ ปรากฏการณ์พลิกผัน (Disruption) ปรากฏการณ์ทำให้เกิดลักษณะดังนี้คือ

1. การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว (Volatility) การเปลี่ยนแปลงขึ้นในโลกต่อจากนี้จะมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นกว่าในอดีต นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะมีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าในอดีต

³ การปาฐกถาพิเศษในการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 11 วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2563 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

⁴ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ดร., ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

⁵ ณัฐภัทร์ รังวงศ์วาน, ดร., อาจารย์ประจำโครงการจัดตั้งภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

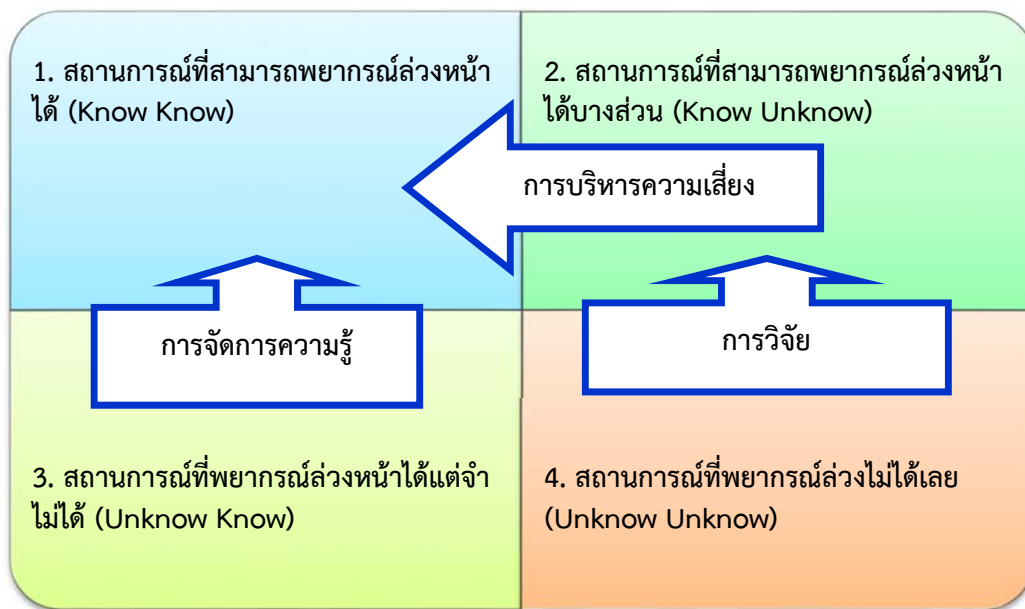
2. ความไม่แน่นอน (Uncertainty) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคาดการณ์ได้ยาก ทำให้ทำการพยากรณ์ได้ยาก ส่งผลเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้เราแปลกใจอยู่บ่อยๆ และเรื่องที่เราคิดว่าเกิดขึ้นอย่างแน่นอนอาจจะไม่เกิดขึ้นก็ได้ เป็นต้น

3. ความซับซ้อน (Complexity) ประเด็นต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะมีความซับซ้อนมากกว่าในอดีต นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจะมีความเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนในสังคม

4. ความคลุมเครือ (Ambiguity) การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะเป็นที่ไม่ชัดเจน ยากที่จะคาดเดา นอกจากนี้ยังสามารถตีความได้หลายอย่างและหลายลักษณะ

อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้ง 4 ประการเป็นสิ่งมนุษยชาติจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ความเสี่ยงสุดยิ่งใหญ่คือการไม่ทำอะไรเลย” ซึ่งเป็นคำกล่าวของโรเบิร์ต โทรู คิโยซากิ (Robert T. Kiyosaki) นักธุรกิจและนักเขียนชาวอเมริกัน

การที่มนุษย์จะอยู่รอดภายใต้สถานการณ์ความปรกติใหม่ที่มีปัจจัยทั้งสี่ประการนี้ เราสามารถจำลองเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงสถานการณ์ก่อนและหลังความปรกติใหม่

จากแผนภาพการวางแผนในสถานการณ์ต่างๆ สามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ คือ

1. สถานการณ์ที่สามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้ (Know Know) เป็นสถานการณ์ในภาวะปรกติหรือสถานการณ์ก่อนมีการระบาดของโรค COVID – 19 การวิเคราะห์ การประเมินหรือการพยากรณ์สถานการณ์ต่างๆ สามารถทำได้โดยใช้ความรู้ในอดีตมาพื้นฐานในการวิเคราะห์

2. สถานการณ์ที่สามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้บางส่วน (Know Unknown) เป็นสถานการณ์ในภาวะปรกติหรือสถานการณ์ก่อนมีการระบาดของโรค COVID – 19 เป็นสถานการณ์

ที่เราสามารถเอาความรู้ในอดีตมาใช้แก้ปัญหาได้บางส่วน ดังนั้นเราต้องทำให้สถานการณ์ที่คาดเดาได้บางส่วน กลายมาเป็นสถานการณ์ที่สามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้โดยใช้วิธีการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) เมื่อสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้บางส่วนกลายมาเป็นสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้แล้ว เราก็สามารถบริหารจัดการปัญหาหรือภารกิจนั้นๆ ได้

3. สถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้แต่จำไม่ได้ (Unknown Know) เป็นสถานการณ์ในภาวะปกติหรือสถานการณ์ก่อนมีการระบาดของโรค COVID – 19 เป็นสถานการณ์ที่เราไม่สามารถเอาความรู้ในอดีตมาจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร เนื่องจากเราไม่ได้บันทึก การดำเนินการในอดีตเอาไว้หรือมีบันทึกแต่ไม่ได้ระบุรายละเอียดที่ชัดเจน จึงไม่สามารถนำความรู้ในอดีตมา จัดการกับปัญหาได้ทั้งหมด ดังนั้นเราต้องเปลี่ยนสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้แต่จำไม่ได้ เป็นสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้โดยใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เข้าช่วย เมื่อสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้แต่จำไม่ได้กลายมาเป็นสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้แล้ว เราก็สามารถบริหารจัดการปัญหาหรือภารกิจนั้นๆ ได้

4. สถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าไม่ได้เลย (Unknown Unknown) เป็นสถานการณ์ ในสถานการณ์หลังมีการระบาดของโรค COVID – 19 เป็นสถานการณ์ที่เราไม่สามารถนำเอาความรู้ในอดีตมา จัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้เลย ดังนั้นเราจึงทำให้สถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าไม่ได้กลายมาเป็นสถานการณ์ที่ พยากรณ์ล่วงหน้าได้บางส่วนโดยการใช้การวิจัย (Research) เพราะการวิจัยจะมีการสังเกต การทดลอง การตั้งคำถามและการตั้งข้อสันนิษฐาน เพื่อหาความรู้หรือแนวทางในการจัดการกับปัญหาใหม่ๆ ที่ เรายังไม่รู้เกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา และเมื่อสถานการณ์ที่พยากรณ์ล่วงหน้าไม่ได้กลายมาเป็นสถานการณ์ ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้บางส่วนแล้ว เราก็จะใช้วิธีการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้ สถานการณ์ ที่พยากรณ์ล่วงหน้าได้บางส่วนกลายเป็นสถานการณ์ที่คาดการณ์ล่วงหน้าได้ตามลำดับต่อไป

เราจะเห็นว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหลังการระบาดของโรค COVID – 19 ที่เรียกว่า ความปกติใหม่ (New Normal) ไม่เท่ากับความผิดปกติในปัจจุบัน (Current Abnormal) และโลก ไม่สามารถกลับไปเป็นวิถีแบบเก่าได้อีก (Old Normal) กล่าวคือ ความปกติใหม่จะเริ่มขึ้นเมื่อมนุษยชาติ ค้นพบวัคซีนป้องกันโรค COVID – 19 ได้แล้ว และ วิถีแบบเก่าคือโลกก่อนที่จะมีโรค COVID – 19 ซึ่งเราจะไม่สามารถกลับไปหาวิถีแบบเก่าได้อีก ซึ่งโลกในความปกติใหม่จะมีโจทย์ใหม่ที่ให้มนุษยชาติต้อง หาทางแก้ปัญหาคือ ประสิทธิภาพในการบริหารงานและการบริหารความเสี่ยง ซึ่งต้องหาแนวทางใหม่ในการ บริหารงานภาครัฐและภาคเอกชน นอกจากนี้ความปกติใหม่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดใหม่ คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างจำกัดมากขึ้น เนื่องจากมีหลายประเทศที่ประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจ หลังการระบาดของโรค COVID – 19

การปรับเปลี่ยนขององค์กรจาก COVID – 19

ผลจากการความปรกติใหม่ที่เกิดขึ้นหลัง COVID – 19 เหตุการณ์ต่างจะมีการเปลี่ยนแปลงไปใน 3 แนวทาง คือ

1. การเร่งการเปลี่ยนแปลงให้เร็วขึ้น (Accelerate) สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอยู่แล้ว แต่ การระบาดของโรค COVID – 19 และสถานการณ์ความปรกติใหม่จะเร่งสิ่งเหล่านี้ให้เกิดเร็วขึ้น สิ่งเหล่านั้น ได้แก่ เศรษฐกิจจากบ้าน ระบบเครือข่ายโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่หรือระบบไร้สายรุ่นที่ 5(5G) ระบบการประมวลผลแบบกลุ่มเมฆ (Cloud Computing) เนื้อหาออนไลน์ เป็นต้น

2. การชะลอการเปลี่ยนแปลงให้ช้าลง (Delay) ในอดีตสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น แต่การระบาดของโรค COVID – 19 และสถานการณ์ความปรกติใหม่จะชะลอสิ่งเหล่านี้ให้เกิดช้าลง สิ่งเหล่านั้นได้แก่ พลังงานทดแทน เทคโนโลยีหุ่นยนต์ โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ (Megaproject) เป็นต้น

3. การย้อนกลับการเปลี่ยนแปลงให้กลับมา (Reverse) การพัฒนาของแต่ละประเทศในอดีตให้ปัญหาสังคมบางประการบรรเทาและมีความรุนแรงน้อยลง แต่การระบาดของโรค COVID – 19 และสถานการณ์ความปรกติใหม่จะนำสิ่งเหล่านี้ให้กลับมาอีก สิ่งเหล่านั้นได้แก่ การลดความยากจน กระแสการพัฒนาในประเทศหรือกระแสก่อนโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การทำงานภายในองค์กรในช่วงการระบาดของโรค COVID – 19 ในช่วงแรกๆ เป็นการทำงานจากบ้าน (Work from Home) ซึ่งสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หรือ TDRI ได้ลองเก็บข้อมูลการทำงานที่บ้านภายในองค์กรพบว่า องค์กรลดค่าใช้จ่ายจากค่าสาธารณูปโภคต่างๆ พนักงานในองค์กรลดค่าใช้จ่ายในการทำงาน พนักงานในองค์กรได้คุณภาพชีวิตในการทำงานดีขึ้นเพราะไม่ต้องใช้เวลาในการเดินทางมาที่ทำงาน นัดประชุมได้ง่ายขึ้นกว่าในอดีต เป็นต้น ซึ่งโดยรวมผลิตภาพการทำงานที่บ้านดีขึ้นกว่าการทำงานภายในสำนักงาน และเมื่อทาง TDRI ลองสอบถามอย่างไม่เป็นทางการกับองค์กรอื่นๆ ก็พบว่าได้ผลลัพธ์ใกล้เคียงกัน

การทำงานที่บ้านถึงแม้จะมีผลิตภาพและผลิตผลที่ดีกว่าการทำงานในสำนักงาน แต่องค์กรก็ต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ที่เกิดขึ้น คือ องค์กรต้องมีทิศทางชัดเจนในนโยบายการทำงานที่บ้าน ปรับอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมรับกับการทำงานที่บ้าน องค์กรต้องปรับระบบเอกสารดิจิทัล องค์กรต้องปรับระบบเวลาการทำงานให้มีอิสระ องค์กรต้องปรับระบบประเมินผลการปฏิบัติงาน องค์กรต้องสร้างระบบการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

ศักยภาพของประเทศไทยกับการรองรับสถานการณ์ความปรกติใหม่ (New Normal)

ประเทศไทยหลังสถานการณ์การระบาดของโรค COVID – 19 หลายภาคส่วนได้มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะความปรกติใหม่ ตัวอย่างองค์กรที่มีการปรับเปลี่ยน ได้แก่ มหาวิทยาลัย กล่าวคือ มหาวิทยาลัยของไทยหลายแห่งมีการปรับตัวเพื่อให้การเรียนและการสอนยังดำเนินอยู่อย่างราบรื่น เช่น มหาวิทยาลัยมีนโยบายและมาตรการช่วยเหลือนักศึกษา มีการปรับการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามทั้งมหาวิทยาลัยของไทยและตัวนักศึกษาเองก็ยังไม่พร้อมกับการเรียนการสอน

ออนไลน์เท่าใดนัก ได้แก่ ด้านมหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์ในมหาวิทยาลัยหลายคนยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการสอนออนไลน์ไม่ควรที่จะเป็นการสื่อสารทางเดียว คือ อาจารย์พูดกับกล้อง แต่อาจารย์ต้องสร้างการมีส่วนร่วมกับนักศึกษา คือ การสื่อสารสองทาง ดังนั้นอาจารย์มหาวิทยาลัยจึงต้องดำเนินการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาระหว่างจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ติดตามความเข้าใจและให้คำปรึกษานิสิตหลังการเรียนการสอน สร้างชุมชนการเรียนรู้ของนักศึกษา สร้างการทำงานกลุ่มในลักษณะออนไลน์ เป็นต้น

ส่วนในด้านนักศึกษานั้นส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่เรียนกับระบบออนไลน์ เนื่องจากขาดอุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์ คือ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต นอกจากนี้ศึกษายังขาดการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตที่รองรับการเรียนออนไลน์ได้ นอกจากนี้รูปแบบการเรียนออนไลน์มีความแตกต่างจากการเรียนในห้องคือ การเรียนในห้องเรียนนั้น นักศึกษาฟังอาจารย์ในห้องแล้วจด หลังจากนั้นนักศึกษาจะไปทำความเข้าใจบทเรียนนอกห้องเรียน แต่รูปแบบการเรียนออนไลน์นั้น นักศึกษาต้องไปเตรียมตัวค้นคว้าหาความรู้จากนอกห้องเรียนมาก่อน เมื่อเข้ามาเรียนในห้องเรียนออนไลน์นักศึกษาจึงนำเนื้อหาบทเรียนมาซักถามกับอาจารย์ ซึ่งระบบแบบนี้นักศึกษาของไทยยังไม่คุ้นเคย ดังนั้นการเรียนออนไลน์ของไทยอาจจะไม่ประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากรายงานของ WEF Global Competitiveness Report 2019 พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันระหว่างประเทศอยู่ในลำดับที่ 40 ได้คะแนน 68 คะแนนจาก 100 คะแนน แต่เมื่อศึกษาในรายละเอียดพบว่า มีดัชนีบางตัวประเทศไทยได้คะแนนสูงมาก เช่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับมหภาค (Macro-economic Stability) ได้ลำดับที่ 43 ได้ 90 คะแนนจาก 100 คะแนน และ ศักยภาพทางการบริการสาธารณสุข (Health) ได้ลำดับที่ 38 ได้ 89 คะแนน จาก 100 คะแนน เป็นต้น ซึ่งเป็นดัชนีที่บ่งบอกว่า ระบบการบริหารงานภาครัฐของไทยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถรับมือกับสถานการณ์การระบาดของโรค COVID – 19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ดัชนีบางตัวของประเทศไทยก็ได้คะแนนต่ำ เช่น ความสามารถในการแข่งขันของหน่วยงานภาครัฐ (Institution) ได้ลำดับที่ 67 ได้ 55 คะแนน จาก 100 คะแนน เป็นการบ่งบอกว่า การบริหารประสิทธิภาพในหน่วยงานภาครัฐยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร เช่น ระบบสารสนเทศในภาครัฐ เป็นต้น

ระบบราชการยังเป็นระบบที่ต้องใช้ระบบเอกสารที่เป็นกระดาษในหลายส่วน เช่น การติดต่อประชาชนยังต้องใช้สำเนาบัตรประชาชน การทำธุรกรรมกับภาครัฐต้องกรอกแบบฟอร์มหลายฉบับ หน่วยงานเก็บเอกสารกระดาษไว้เพื่อป้องกันการตรวจสอบ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเป็นการบริหารงานที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งจากการจัดลำดับรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ใน พ.ศ. 2560 พบว่า ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 73 ของโลก และ ลำดับที่ 4 ในอาเซียน ซึ่งถือว่าอยู่ในลำดับที่ต่ำ นอกจากนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ที่กำหนดให้สามารถใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์แทนเอกสารกระดาษ สามารถใช้ลายเซ็นอิเล็กทรอนิกส์แทนลายเซ็นด้วยมือ การใช้สัญญาอิเล็กทรอนิกส์ พยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ และการเก็บเอกสารหลักฐานในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ แต่ระบบเหล่านี้หน่วยงานภาครัฐของไทยยังใช้อยู่ในวงจำกัด

ดังนั้นกฎหมายหลายฉบับของประเทศไทยยังมีความล้าสมัย ต้องได้รับการแก้ไขและปรับปรุง เพื่อให้การใช้ระบบดิจิทัลกับภาครัฐได้อย่างเต็มกำลัง ก็จะทำให้การพัฒนาประเทศเกิดอย่างก้าวกระโดด ซึ่งบางประเทศได้ดำเนินการทำให้เกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด การปรับปรุงกฎหมายมีวิธีการ คือ การยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัย (Regulatory Guillotine) การกลั่นกรองกฎหมายก่อนประกาศใช้ (Regulatory Impact Assessment, RIA) และการจำกัดอายุของกฎหมาย (Sunset Law) ก็จะทำให้ประเทศไทยสามารถพัฒนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งแนวคิดนี้ได้นำมาปรับใช้ในการออกกฎหมายหลายฉบับของภาครัฐในยุคปัจจุบัน เช่น การตราพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา พ.ศ. 2562 กฎระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ทั้งหมดนี้เป็นภาพในอนาคตของโลกใหม่ที่เกิดขึ้นหลังการระบาดของโรค COVID – 19 ซึ่งจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลายลักษณะ ทั้งเปลี่ยนให้เร็วขึ้น ชะลอให้ช้าลงและหวนกลับมาจากอดีต ซึ่งในประเทศไทยมีส่วนที่ยังทำได้มีประสิทธิภาพและมีส่วนที่ต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งหลายสิ่งที่เป็นโจทย์ให้นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยต้องขบคิดกันต่อไป
